

e-manet

“Birçok tanık önünde benden işittiğin sözleri, başkalarına da öğretmeye yeterli olacak güvenilir kişilere EMANET ET.” 2. Tim. 2:2

Sayı 1 ♦ Ocak – Mart 2003 ♦ üç aylık ücretsiz e-posta dergisi

e-manet'e hoş geldiniz!

e-manet Türkiye'de hazırlanarak Türk kilise önderlerine ücretsiz olarak gönderilen üç aylık e-posta Kutsal Kitap ve tanrıbilim dergisidir. *e-manet*, 2. Timoteos 2:2'deki sürecin gerçekleşmesine araç olmayı amaçlamaktadır. Yarının önderlerini donatacak olan bugünkü Türk kilise önderlerinin donatılmasına katkıda bulunmak istiyoruz.

Bu derginin iki ana hedefi var:

- 1. Olgunlaşma:** Önderlerin, üçlü birlik olan yüce Tanrımızın lütfunda ve O'nu tanımakta ilerleme arzusunu beslemek.
- 2. Hizmet:** Önderlerin, tanrıbilim anlayışında ilerleyerek Tanrı Sözü'nü ruhsal hizmetlerinde özenle kullanmalarına katkıda bulunmak.

Dergide benimsenen iki temel değer de var:

- 1. Üstün nitelikli içerik:** Dergide sunulan yazılarda Kutsal Kitap'ın özenle kullanılması, argümanların dikkatlice düşünülmüş olması ve Türkçenin doğru kullanılması nitelikleri önemsenmektedir.
- 2. Okuyucuların yararı:** Türkiye'deki Hıristiyanların ve kiliselerin gelişmeleri için var olan *e-manet* dergisi Hıristiyanlık, Kutsal Kitap ve ruhsal hizmet konularına ciddi ilgi duyan herkes için hazırlanmaktadır. Ulaşım kolaylığı sağlamak için dergi isteyen herkese, bedava olarak e-postayla iletilecektir.

e-manet dergisini hazırlama işini üstlenen Chuck Faroe (CF), Steve Mittwede (SM) ve Ken Wiest (KW)'in kesin tanrıbilimsel görüşleri bulunmakla birlikte, dergide yer almak için bir yazının bizim benimsediğimiz tanrıbilimsel çizgide olması gerekmez. Bir yazının dergide yer alıp alamayacağını belirleyen ölçüt, yukarıda dile getirilen hedef ve değerlere uygunluk derecesidir. Kanımızca kilise önderlerinin eleştirel düşünme, düşüncelerini net bir biçimde belirtme ve farklı görüşleri sevgide hoşgörmekle birlikte Kutsal Yazılar'a göre değerlendirme kapasitelerini geliştirmeleri can alıcı önem taşır. Bu derginin böyle bir gelişim sürecine yarayacak yapıcı bir ortam sağlayacağını umuyoruz.

e-manet'in yararlı olması için tepkileriniz, istekleriniz ve eleştirilerinizi duymamız gerekecektir. Bunları bize e-manet@mail.com adresiyle iletebilirsiniz. Dergide özellikle hangi konuların işlenmesini istediğinizi saptamak için, yakında size bir anket yollayacağız. Çünkü bu dergi Türk kilise önderlerine özel olarak hazırlanıyor. Bize emanet edilen Müjde'yi diğerlere iletirken Rab hepimizle olsun!

içindekiler:

DÜŞÜNCE

Li-Derkenar: "Başka Kimse Lider Olamaz" (CF)..... 2

KİTAP

Galatyalılar Serisi: Giriş (İhsan Özbek)..... 3

Siyah Köpek ile Beyaz Köpek: Hıristiyanların İki Doğası mı Var?..... 5

Yorum Var: Okuyucuyu Temel Alan Yorum (KW)..... 7

TARİH

Dönüm Noktası Serisi: Kilise Tarihine Giriş ve Yeruşalim'in Düşüşü..... 8

HİZMET

Öğrenci Yetiştirme: Olgunlaşma Yolu Süleyman'ın Özdeyişleri'nden Geçer (Chuck Faroe)..... 10

Bir Çobanın Gözlemi: Dört Çeşit Üye..... 13

KAYNAK

Hıristiyanlık Tarihi (Yeni Yaşam Yayınları): Doğuşundan Günümüze Dek Hıristiyanlık (Ali Şimşek)..... 13

“Başka Kimse Lider Olamaz!”

Köşe yazarı Türker Alkan, 3 Kasım 2002’deki genel seçimden önce, bir yazısında “‘Benden başka kimse lider olamaz’ kompleksi”nden söz etti (*Radikal*, 25.10.02). Büyük ihtimalle bu kompleks siyasi partilerin çoğalmasında – seçime kadar siyasi partilerin sayısı 50’ye yaklaşmıştı – büyük bir rol oynamıştır. Bir sürü yetenekli, nüfuzlu kişi, “Küçük olsun ama benim olsun” dercesine yeni partiler kurdular, böylelikle kendi partilerinin lideri oldular.

İnsanların her halükârda birinci olma hevesi *doğaldır*. Bize *doğüstü* bir mesaj ileten İncil ise, dünyanın pek çok değerini altüst eder. Liderlik konusu da böyledir. Nitekim İsa, “*Birinci olmak isteyen en sonuncu olsun, herkesin hizmetkârı olsun*” demiştir (Mar. 9:35).

Bu önderlik anlayışı dünyadaki tam tersidir. Yahya etkili bir ruhsal önder olarak bir “küçülme uzmanı”ydı. Onun liderlik sloganı, “*O büyümeli, bense küçülmeliyim*”di (Yu.3:30). Yahya’nın gözünde başarılı önderlik, *kendi öğrencilerinin başka bir önderin* (yani, İsa’nın) ardından gitmelerini sağlamaktır: “*Ertesi gün Yahya yine öğrencilerinden ikisiyle birlikteydi. Oradan geçen İsa’ya bakarak, “İşte Tanrı Kuzusu!” dedi. Onun söylediklerini duyan iki öğrenci İsa’nın ardından gitti* (Yu.1: 35-37).

Dini bir lider olmak, bir kişinin İncil’deki ters liderlik anlayışını sergileyebileceğini garantileyemez. Sözelimi, Ferisiler ve başkâhinlerin “ruhsal önderlik” anlayışı Yahya’nınkinden ne kadar farklıydı! Lazar, İsa’nın beklenen Mesih olduğuna dair “diri bir kanıt”tı. Başkâhinlerin tepkisi neydi? Bu diri kanıtı öldürmek istediler: “*Başkâhinler ise Lazar’ı da öldürmeyi tasarladılar. Çünkü onun yüzünden birçok Yahudi gidip İsa’ya iman ediyordu* (Yu. 12:10-11).” İnsanların İsa’nın ardından gitmelerini engelleyememek, bu “ruhsal önderler”e neredeyse “Eyvah!” dedirtmekteydi: “*Ferisiler ise birbirlerine, ‘Görüyorsunuz, elinizden hiçbir şey gelmiyor. Bütün dünya O’nun peşine takıldı’ dediler*” (Yu. 12:19).

Böyle davranan bu liderlerin güdüsü neydi? Liderlik konularını bırakmak istemediler –beklenen Mesih uğruna bile! (Bkz. Yu. 11:48). Bunların “‘Benden başka kimse lider olamaz’ kompleksi” öyle bir noktaya gelmişti ki, “Yahve’den başka kralımız yok” diye bağırımları gerekirken, başkâhinler Pilatus’a, “*Sezar’dan başka kralımız yok!*” dediler (Yu. 19:5).

Günahın gücünü asla hafife almamalıyız. Günahın etkisiyle en şerefli hizmetler bile – Tanrı’nın sürüsünü gütmek gibi – bireylerin kişisel egemenlik kurma alanlarına dönüştürülebilir. Korkunç bir düşüncedir ama, böyle durumlarda en şerefli varlıklar bile, Tanrı Sözü, Tanrı halkı ve Tanrı’nın kendisi, liderin oynatmak istediği senaryoda “figüran” durumuna düşebilirler. Diotrefis adlı bir pastörü unutmayalım. Diotrefis, çobanlık yaptığı topluluğa İsa’nın sevdiği öğrenci, elçi Yuhanna’dan bir mektup alma fırsatına nail olmuştur. Ama Diotrefis’in öteki liderlere tahammülü yoktu. Yuhanna diyor ki, “*Kiliseye bazı şeyler yazdım, ama aralarında en üstün olma sevdasında olan Diotrefis bizi kabul etmiyor*” (3. Yu. 9).

Oysa bizim çağrımız, diğer liderleri *bastırmak* değil, hizmet edecek diğer liderleri *geliştirmek*. Giderek daha çok insan İsa’nın ardından gitsin diye ruhsal hizmetler, hizmetkârlar ve önderlerin çoğalması gerekmektedir. Hıristiyan liderler yeryüzündeki en kıymetli kaynağı yönetmek üzere atanmıştır. Bu kaynak, Tanrı halkının ruhsal potansiyelidir. Efesliler 4:7’ye göre, Mesih İsa hizmet etsin diye bedeninin her üyesine özel bir lütuf armağanı biçmiştir. Böylece Tanrı Sözü, “*kutsallar hizmet görevini yapmak ve Mesih’in bedenini geliştirmek üzere donatılsın*” diyor (Ef. 4:12).

Efesliler 4:7-16’da öğretilen donatma sürecinin nihai sonucu her gerçek ruhsal önderin özlediği durumdur: “*O’nun önderliğinde bütün beden, her eklemim yardımıyla kenetlenip kaynaşmış olarak her üyesinin düzenli işleyişiyle büyüyüp sevgide gelişiyor*” (Ef. 4:16). Kimin önderliğinde? “O’nun” – yani, İsa’nın – önderliğinde. Çünkü kilisede, nihayetinde İsa’dan başka kimse lider olamaz! ♦ (CF)

GİRİŞ

Galatyalılara Mektup kitapçığı üzerinde çalışmaya başlamaya karar verdiğimde oluşturacağım metnin hiçbir noktası daha belli olmamışken adı belliydi: “Lütuf...” Galatyalılara Mektup Hıristiyan inancının bu temel kavramına ilişkin çok derin bir içeriğe sahiptir. Hıristiyanlar’ın günah ve Yasa karşısındaki konumunu açıklamak açısından önemli bir metindir. Mektup’un bir özelliği de erken dönem Hıristiyanlık’ın karşılaştığı Tanrıbilimsel sorunlar ve kilisenin bu sorunlara duyarlılığı konularında değerli bir kaynak oluşturmasıdır.

Mektubun Alıcıları. Değişik dillerde Keltler, Galyalıları ve Galatlar adlarıyla anılan halkın ortak ataları Orta Avrupa’da yaşarken göçerek önce Kuzey İtalya’ya geldiler. Burada bir bölümü batıya, Fransa ve Britanya’ya yönelmişken diğer bir kol da Trakya üzerinden Anadolu’ya ulaştı. Bitinya Kralı Nikomedes onları Ancyra (günümüzde Ankara) dolaylarına yerleştirdi. İ.Ö. 189 yılında Romalılar Galatlar’ı yenerek egemenlikleri altına aldılar. Önceleri Roma’ya bağlı bir prenslik olan Galatya merkezi yönetimle iyi ilişkiler içinde olduğundan dolayı İ.Ö. 25 yılından başlayarak Galatya’nın yönetsel sınırları içine daha güneydeki yeni kentler eklendi. Bu eklenen kentler arasında Psidya Antakya (günümüzde Yalvaç), Iconium (Konya), Listra ve Derbe bulunmaktaydı. Pavlus’un zamanında Galatya Karadeniz kıyılarından Akdeniz’e dek uzanan bir geniş bir alanı kapsıyordu.

Galatyalılara Mektup’un bu geniş alanın hangi bölgesinde yaşayan Hıristiyanlar’a gönderildiği bir tartışma konusudur. Yirminci yüzyılda yaygınlaşan bu tartışmanın bazı bilginler Pavlus’un mektubu Kuzey Galatya’da (yani Ancyra, Pessinus ve Tavium dolaylarında) yaşayan inanlılara gönderdiğini söylemektedirler. Buna kanıt olarak da şunları ileri sürmektedirler:

1. Pavlus güney kentlerinde dolaştığı zamanlarda söz konusu bölgenin Galatya içine katılması yeni gerçekleşmiş bir durumdu. Luka Pavlus’un Psidya Antakya, Derbe gibi bölge kentlerinde yaptığı yolculuklardan söz ederken yerel halkı hiç Galatyalılar olarak adlandırmamıştır. Dolayısıyla Elç 16:1’de güney kentleri sayıldıktan sonra 16:6’da Galatya’ya geçilmesinden söz ediliyor olması kuzey bölgesini işaret etmektedir.
2. Mektubun anlatımından Pavlus’un yazdığı kişilerin çoğunun Yahudi kökenli olmadığını anlaşılmaktadır. Oysa güney Galatya kiliselerindeki inanlıların çoğu Yahudi kökenliydi.

3. Pavlus’un mektubunda anlatılan olaylar (örneğin hastalığı; Gal 4:13) Luka’nın anlattığı Galatya yolculuğu ile örtüşmemektedir.

Günümüzde daha çok sayıdaki bilginin ise mektubun alıcılarının güney Galatya’da (Psidya Antakya, Konya, Listra ve Derbe) yaşayan inanlılar olduğuna inandığı gözlemlenmektedir. Onları ileri sürdükleri görüşler ise şöyle özetlenebilir:

1. Luka’nın Elçilerin İşleri kitabında anlattığına göre Pavlus güney Galatya kentlerini ziyaret etmiştir. Daha sonra kuzeye gitmek istemişlerse de (Elç 16:6-7) bunu başaramamışlardır. Kuzey bölgesinde büyük sayılabilecek kentlerin az olması ve Luka’nın böyle bir yolculuktan hiç söz etmemiş olması mektubun güney bölgesine gönderildiği görüşünü destekler.
2. Pavlus hiçbir zaman mektuplarındaki yerleşim adlarını herhangi bir bölgede yaşayanların etnik kimliğine göre belirlememiştir. Roma devletinin resmi eyalet adlarını kullanmıştır. Galatlar’ın kuzeyde yaşıyor olması bu nedenle önemli değildir. Galatya bölgesi hem kuzeyi hem de güneyi kapsamaktadır.
3. Mektubun yazıldığı zamanda kuzeyde bu mektubu alması gerekebilecek güçlü bir kilisenin varlığına ilişkin bilgi sahibi değiliz. Oysa güneyde birden çok kilisenin varlığından haberdarız.
4. Yasacı kimliğe sahip sahte öğretmenlerin Yahudilik’ten gelen inanlıların çok sayıda olduğu güney kentlerine gitmesi daha akla yakındır. Aynı şekilde Müjde’yi öncelikle Yahudiler arasında duyurarak hizmet eden Pavlus’un Yahudiler’in görece olarak çok az bulunduğu kuzeye gitmesi düşük bir olasılıktır.
5. Pavlus Müjde’yi duyurduğu kişilere yazmaktadır (1:6-9). Bu müjdeleme etkinliğinin Pavlus’un daha önce yaptığı yolculukta gerçekleştiği de düşünülmeli. Galatyalılar’ın Barnaba’yı tanıdıkları da anlaşılmaktadır. Bu tanışıklık da aynı yolculuklardan kaynaklanıyor olmalıdır.
6. Son olarak Pavlus’un Psidya Antakya, Iconium, Listra ve Derbe’den söz ederken kullanacağı ve hepsini kapsayacak “Galatyalılar” sözünden başka bir söz yoktur. Bu güneyde yer alan ve adı geçen kentlerin tümünün de içinde bulunduğu eyaletin resmi adıdır.

Dolayısıyla mektubun yazıldığı kiliselerin güneyde yer alan ve Pavlus’un daha önce ziyaret ettiği kentlerde yaşayan inanlılar olduğu söylenebilir.

Mektubun Yazarı. İlk yüzyıllardan bu yana mektubun yazarının Pavlus olduğu konusunda genel bir anlaşma vardır. Pavlus'un kimi zaman oldukça duygusal bir üslupla ele aldığı metin onun yaşamına ilişkin bilgiler de sunmaktadır. Mektup Pavlus'un kendi adını yazarak kullandığı selamla başlar (1:1) ve metnin içinde bir kez daha yazarın adı anılır (5:2). Mektubun Tanrıbilimsel özellikleri de bu olguyu destekler.

Gal. 6:11'den anlaşıldığı üzere Pavlus mektubun yazılması sırasında bir yazıcı (ya da katip) kullanmıştır. Pavlus mektubun kendisi tarafından yazdırıldığını kanıtlamak için bu ayeti kendi elleriyle yazmıştır. Yazıcının kim olduğuna ilişkin kesin bir bilgi elimize ulaşmamıştır.

Mektubun Yazıldığı Tarih. Mektubun yazıldığı tarih onun Yerusolim Konseyi ile bağlantısıyla ilişkilidir. Eğer Gal 2:1-10 ayetlerinde anlatılan olaylar Yerusolim Konseyi ile aynı dönemde gerçekleşmiş ise mektup en erken Yerusolim Konseyi'nin toplandığı İ.S. 49 yılından sonra yazılmış olabilir. Mektup yazıldığı sırada Pavlus'un tutuklu olmadığı düşünülecek olursa yazılma tarihi olarak en geç 56-57 yılları verilebilir.

Mektubun Yazınsal Özelliği. Kendi müjdeleme hizmeti aracılığıyla inanan Galatyalı Hıristiyanlar'ın sahte öğretilerden etkilenmesi Pavlus'u "şaşırtır" ve kutsal olarak tanımlanabilecek bir öfke duymasına neden olur (1:6-9). Mektuptaki bu duygusal hava sona dek sürmektedir. Elçinin kendi kişisel geçmişine ilişkin verdiği bilgiler, duyurduğu Müjde'nin kaynağının ve öğretilerinin diğer elçiler tarafından benimsenmiş olmasının açıklanışı ve Kefas'la aralarındaki görüş ayrılıklarının anlatımı bu duygusal atmosferi beslemektedir. "Ey akılsız Galatyalılar!" (3:1), "Sizin için korkuyorum" (4:11), "Size yalvarıyorum" (4:12), "Çocuklarım" (4:19), "Aklınızı çelenler keşke kendilerini hadım etseler" (5:12) sözleri mektubun duygusal tonuna ilişkin oldukça açıklayıcı örneklerdir.

Tanrıbilimsel özellikleri açısından da bu "duygusal" atmosfer söz konusudur. Yasa'nın inanlılar üzerinde köleleştiren bir etkisi olmamalıdır. Hıristiyanlık özgürlük sağlar. Tanrı halkının üyesi olmak için "iman" dışında bir koşul yoktur. Kendi çabalarımızla, eylemlerimizle kendimizi kurtaramayız. İman aracılığıyla Tanrı'nın oğulları oluruz ve O'na "Abba! Baba!" diyebiliriz.

Mektubun Yazılma Amacı. Elçilerin İşleri 13. ve 14. Bölümlerde Pavlus'un Güney Galatya'daki etkinliklerini okuyoruz. Hem Yahudiler'in hem de Grekler'in Hıristiyanlık'ı seçtikleri ve Yahudiler'den bazılarının bu gelişmelere şiddetle tepki gösterdikleri anlatılmaktadır (Elç 13:44-52; 14:2,4-7, 19). Hıristiyan dünyasının ilk büyük Tanrıbilimsel tartışması bu ortamda yaşandı: "Tanrı halkının üyesi olmak için iyi işlerin (sünnetin) etkisi var mıdır? Kutsal yaşam sürmek için Musa'nın Yasa'sına uymak zorunlu mudur; yoksa Kutsal Ruh'un varlığı yeterli midir?". Yerusolim Konseyi bu konulara açıklık getirmek için toplanmıştır (Elç 15:1-35). Pavlus da ikinci müjdeleme yolculuğu sırasında güney Galatya kentlerine uğrayarak onları pekiştirir (Elç 16:1-5).

Ancak Pavlus ayrıldıktan sonra sahte öğretişler veren bazı kişiler bu kentlerde etkinlik gösterirler. "Değişik bir müjde" duyurarak inanlıları etkilerler ve "Kutsal Yasa'nın gereklerini yapmaya" yönlendirirler. Pavlus ise Galatyalılar'a yazdığı bu

mektupla "Kutsal Yasa'yı uygulayarak" değil iman yoluyla aklanıldığını yineler. Tanrı inanlıları Mesih aracılığıyla çocukları saymıştır ve onları lütufla aklamıştır. Pavlus bu düşüncüyü kanıtlamak için İbrahim'i de örnek verir.

Ayrıca kilise üyeleri arasında çıkan bazı sorunlara da değinilmektedir (5:13-15, 26). Aklanmış olan inanlıların Kutsal Ruh'un yönetiminde yaşaması ve benliğin işlerinden uzak durması gerekliliği anlatılır.

Mektubun Kutsal Kitap'taki Yeri. Mektup kısaca "Lütuf Kitabı" olarak adlandırılabilir. Pavlus'un yazdığı en eski Yeni Antlaşma metni olarak Galatyalılara Mektup, İsa'nın öğretişlerine ve kurtuluş eylemine güvenen bireylerin Tanrı halkına nasıl katılacaklarını anlatır. Eski Antlaşma'nın eğitici rolünün bittiği ve artık Mesih'in çağının, lütuf çağının başladığı açıklanır. Buna bağlı olarak Yahudiler'le diğer uluslar arasında ayırım yapılamayacağı ve İbrahim'e verilen vaatlerin bütün uluslardan iman edenlere uygulanacağı anlatıldığı için Galatyalılar'a Mektup Mesih inancının günlük yaşamda uygulanışı konusundaki temel metindir.

Mektubun Ana Hatları.

- I. Müjde Lütfa Dayalıdır (1:1-2:21)
 - a. Selamlar (1:1-5)
 - b. Mesih'in Müjdesi dışında müjde yoktur (1:6-10).
 - c. Pavlus duyurduğu Müjde'yi Mesih'den almıştır (1:11-17).
 - d. Pavlus'un duyurduğu Müjde elçiler tarafından onaylanmıştır (1:18-2:10).
 - e. Lütfa Dayalı Müjde'ye İyi İşler Eklenemez (2:11-21)
- II. İnsanlar Yasa Aracılığıyla Değil, İman Yoluyla Aklanır
 - a. İman yolula ruhsal kutsamalara kavuşulur (3:1-14)
 - b. Tanrı'nın Vaatleri Yasa'ya bağlı değildir (3:15-22)
 - c. İman edenler Yasa'dan özgür Tanrı çocukları olur (3:23-4:7)
- III. Size Verilen Özgürlüğü Koruyun (4:8- 5:1)
- IV. Yasa'ya Dayananlar Lütufu Yitirirler (5:2-12)
- V. Özgürlük Kutsal Ruh'un Yardımıyla Sürdürülür (5:13-26)
- VI. Özgürlük İyi İlişkilere Yol Açmalıdır (6:1-10)
- VII. Son Sözler (6:11-18) ♦

Siyah Köpek ile Beyaz Köpek: Hıristiyanların İki Doğası mı Var?

*Talbot İlahiyat Okulu Profesörü Walter Russell, Pavlus'un mektuplarında geçen anahtar sözcük "benlik" in anlamını yeniden büyüteç altına alıyor.**

Hıristiyanların bir "eski" bir de "yeni" doğaları mı var?

"Benlik" ve "Ruh" sözcükleri, Pavlus'un mektuplarında tez ve antitez biçiminde sunuluyor (örneğin, Gal. 5:13-26; Rom. 7-8; 1.Kor. 3:1-3). Bu da Hıristiyanların zıt iki doğaya sahip oldukları yolunda yaygın bir anlayışa yol açtı: "Eski" doğa ve "yeni" doğa, "günahlı" doğa ve "ruhsal" doğa, "benlik" ve "Ruh". "Bu iki karşıt doğanın Hıristiyanlarda ciddi amaç çatışmalarına yol açtığı yönünde yaygın bir iddia vardır. Bu çatışma kapsamında Hıristiyanlar, eski doğayı temsil eden siyah köpekle yeni doğayı temsil eden beyaz köpeğin bir arada bulunduğu kafesler olarak tasvir edile gelmiştir. Sözde bu köpekler, kafeslerin denetimini ele geçirmek için boğaz boğaza dövüştür!" (Russel-1, 208). Benlik'le ilgili bu görüş, *antropolojiktir*; Hıristiyan bireyin doğasını anlatır. Bu görüşe göre benlik, "ruhsal doğaya zıt olan ve bizi günaha sürükleyen insan doğamızın psikolojik yanı olarak tanımlanabilir." "Benlik" ve "Ruh"un ayrı iki doğa olduğu varsayımı, Kutsal Yazılar'ı okumakta kullandığımız "yorum gözlükleri"dir.

"Benlik" ve "Ruh"un, karşıt olduğu apaçıkça da, bunların inananda iki (ayrı) doğayı temsil ettiklerini söylemek ne derece geçerlidir? "Yeni Antlaşma, ne herhangi bir kişinin günahlı bir doğaya sahip olduğunu ne de bir Hıristiyanın yeni bir doğaya sahip olduğunu söyler. Başka bir deyimle, Yeni Antlaşma yazarları, günahlı doğayı ya da yeni doğayı anlatmak için, doğayla ilgili en açık ve yaygın Grekçe "*phusis*" sözcüğünü asla kullanmazlar" (Russel-1, 208). Dahası, eğer "benlik" Hıristiyan'daki eski doğaysa, nasıl olur da Pavlus bir taraftan Galatyalılar 5:24'te, "*Mesih İsa'ya ait olanlar, benliği, tutku ve arzularıyla birlikte çarmıha germişlerdir*" der, öte taraftan Galatyalılar 5:16'da, "*Kutsal Ruh'un denetiminde yaşayın; o zaman benliğin tutkularını asla yerine getirmezsiniz*" gibi sözler söyler? Benlik-Ruh tez antitezine bakmanın başka bir yolu var mı?

Karşıt iki alan olarak Ruh ve benlik

Benlik ve Ruh'a bakmanın bir diğer yolu, onları, iki ayrı çağı temsil eden iki alan olarak kabul etmektir. İsa'nın dünyaya gelişi ve ölümü, dirilişi ve göğe alınması yeni antlaşma çağını, yani Ruh'un çağını başlattı. İncil'in belirttiği gibi, insanlar ya "Adem'de" ya da "Mesih'te"dir ("*Herkes nasıl Adem'de ölüyorsa, herkes Mesih'te yaşama kavuşacak*" 1.Ko. 15:22; ayrıca bkz: Rom. 5:12-21); ya "benlik'in" ya da "Ruh'un" denetimindedir ("*Tanrı'nın Ruh'u içinde yaşıyorsa, benlik'in değil, Ruh'un denetimindedir. Ama içinde Mesih'in Ruh'u olmayan, Mesih'in değildir*" Rom. 8:9). "Adem'de" ya da "Mesih'te" karşıtlığı, "benlik'in" ya da "Ruh'un" denetiminde karşıtlığına paraleldir. "Adem'de" olmaktan çıkıp "Mesih'te" olma dönüşümü gerçekleştiğinde, "benlik'ten" "Ruh'a" dönüşümü de gerçekleşmiş olur. Artık Hıristiyan bireyin Adem'le ve benlik'le ilişkisi bitmiştir; Mesih'le ve Ruh'la ilişkilidir. Balık nasıl sulu ortamda yaşıyor ve deviniyorsa, Hıristiyanlar da Mesih'in ölümü sayesinde aktarıldıkları yeni ortamda yaşayıp devinmelidirler. Balık, içinde yüzdüğü suyun kendisine yaşam veren oksijeninden habersizdir. Bunun gibi, pek çok zaman Hıristiyanlar da, Hıristiyan varoluşları için yaşamsal öneme sahip Ruh'a daldırılmış olduklarının farkında değiller. Ruh'ta olmak, Tanrı'nın beklentilerine uygun yaşayabilmeleri için Hıristiyanlar'ın artık Ruh'un gücüne sahip oldukları anlamına gelir" (Hoch, 216-217).

"Benlik" de insanların devinebildiği bir ortamdır. Balığın içinde yüzdüğü ve hiçbir kurtulma umudu olmadığı denize benzer. Kendi sulu ortamında yüzen bir balık gibi, düşmüş insanlar da, 'benlik'te, Adem'den miras aldıkları günahlı ortamlarında devinir; çevrelerinin doğal ve kabul edilebilir olduğunu düşünürler, çünkü diğer insanlar da onlarla birlikte 'yüzüyorlar' (Rom. 1:32)" (Hoch, 222). Buna göre, "Hıristiyan bireyde 'benlik' (ahlaksal anlamda) yok; ama Mesih'ten ayrıken 'benlik'teydi. 'Benlik', Ruh olan Tanrı'ya tümüyle karşı duran, insana özgü, zayıf ve geçici bedendir. 'Benlik'te olmak, sadece insan olan bir varoluş durumudur. İsa'nın ölümünden, gömülüp dirilmesinden önce herkes 'benlik'teydi" (Russel-2, 180). Bu görüşe göre, Pavlus, benlik'le Ruh'u, tarihsel-kurtuluş anlamında karşılaştırıyor. Benlik-Ruh antitezinin, Mesih'in çarmıhından önce ve sonraki "varoluş biçimleri"ni anlatan, temelde tarihsel olan bir antitez olduğunu varsayalım. Bu düşünce Pavlus ve muhatapları için ne kadar geçerliydi?

Bir kimlik sorunu

Pavlus müjdeyi öncelikle Yahudi olmayanlara duyurdu (Gal. 2:7-9). Evrensel bir müjde duyuruyordu: İster Yahudi ister başka ulustan olsun, insanları İbrahim'in oğulları ve Tanrı'nın çocukları yapan tek şey, müjdeye iman

etmek – Mesih'e olan imanla aklanmaktır. Yeni antlaşma topluluğunun bir üyesi olmanın işareti, Kutsal Ruh'a sahip olmaktır. İnananlara uygun davranış ve günahı yenme gücü, şeriatı (kutsal Yasa'yı) yerine getirmekle değil, Ruh'u almakla kazanılır. Ne var ki, bazı Yahudi kökenli Hıristiyanlar, başka uluslardan olan inananların İbrahim'in çocukları kimliğini kazanıp Tanrı halkının üyeleri olabilmeleri için Yahudiliğe dönmeleri – sünnet işaretini almaları – gerektiğini öğretiyorlardı. Aynı Yahudi inananlar, başka uluslardan gelen Hıristiyanların yaşayışlarını Musa'nın yasasına göre ayarlamalarını istiyorlardı. Bu nedenle Tanrı halkı topluluğunun üyesi *kimliğini kazanmak* ve bu toplulukta *uygun yaşayış biçimini sürdürmek*, Pavlus ve onun okuyucuları için yaşamsal bir önem taşıyordu.

Şeriatçı Yahudilere karşı sesini yükselten Pavlus, Yahudilerle diğer uluslardan gelen inananların kilise içindeki ilişkilerini tartışmaya başlar (örn., Gal. 3-6, Rom. 7-8 ve Fil. 3). Bu kapsamda benlik, Ruh'la karşılaştırılır, ama Yasa ile birlikte anılır. Pavlus, benlik'i, İsrail'in Musa Yasası altında olduğu dönemle ilişkilendirir ve sünnet olup Yasa'ya dönmenin – benlik'teki topluluğun üyeleri olmanın – Tanrı'nın kurtuluş tarihinde geriye gidiş anlamına geldiğini gösterir. Dahası, yasayla benlik'in birliği, (yani Ruh'un yardımı olmadan kuralları sadece insan çabasıyla yerine getirmeye çalışmak) ölümcüldür, ölüme götürür, her türlü kötü davranışa yol açar. Buna karşılık, Mesih'e iman etmenin ürünü olan *günahattan özgürlüğü* kabullenir ve Ruh'un dürtüsüne göre iman ailesine hizmet edersek, sonuç harikadır (Gal 5:22-24). Benlik ve Ruh arasındaki antitezin en kapsamlı açıklamasını Galatyalılar mektubunda görüyoruz. Pavlus'un, benlik ve Ruh'u, Galatya'daki Tanrı halkının sahip olduğu rakip (zıt) iki kimliği simgeleyen “tanrıbilimsel kısaltmalar” olarak kullandığı söylenebilir: “benlik topluluğu” (şeriatçı Yahudi inananlar) ve “Ruh topluluğu”.

“Benlik”le ilgili olarak yukarıda açıklanan anlayış, Kutsal Yazıları araştırmak için bize yeni bir “yorum gözlüğü” – farklı bir yorumlama çerçevesi – sağlıyor. Peki, bu yeni gözlük, Pavlus'un yazdıklarını daha iyi anlamamıza yardım edebilir mi? Bakalım!

Yeni yorum gözlüğüyle bakmak

Galatyalılar mektubundaki görüşleri bu yorum çerçevesinde ele alalım:

Gal. 1:11-2:21: Müjdenin evrensel içeriği ve doğurduğu kimlik, Yeruşalim tarafından uygun görülmuş ve onaylanmıştı; ama etnik merkezli şeriatçı Yahudi inananların müjdesiyse ret edilmişti.

Gal. 3:1-4:31: Tanrı'nın gerçek halkı kimliğini, Mesih'e olan imanları aracılığıyla onlara veren, sadece Pavlus'un evrensel müjdesiydi.

Gal. 5:1-6:10: Onları günahın gücünden kurtaran ve aldıkları Kutsal Ruh sayesinde Tanrı halkına yaraşır örnek davranışa sahip kılan, yalnızca Pavlus'un müjdesiydi.

Romalılar 7-8'i bu yorum çerçevesinde ele aldığımızda ne görürüz? Kurtuluş tarihiyle ilgili apaçık bir karşıtlık var: “*eski yazılı Yasa'nın kuralları*” ve “*Ruh'un sağladığı yeni yaşam*” (Rom 7:6). Geçmişteki durumumuz – “*benliğin denetiminde,*” “*Yasa'nın kısırttığı günah tutkuları bedenimizin üyelerinde etkindi,*” “*daha önce tutsağı olduğumuz Yasa*” – Mesih'in ölümünden sonra sahip olduklarımızla karşılaştırılıyor: “*Şimdiyse Yasa'dan özgür kıldık*” (7:6); “*Mesih İsa'ya ait olanlara artık hiçbir mahkûmiyet yoktur*” (8:1). Bu iki bölüm, Musa dönemini (mahkûmiyet, yasa altında ve benliğin denetiminde diye tasvir edilir) İsa'nın yaptıklarıyla başlayan dönemle (Ruh'a göre, evlatlığa ve oğulluğa kabul edilme şeklinde tasvir edilir) karşılaştırır. Romalılar 7. bölümde tasvir edilen kişi, yasayı yerine getirmekten acizdir. Yasa, bedensel arzuları yenmekte yetersizdir; aslında arzuları kamçılar. Ancak Ruh'un eşlik ettiği Mesih'in ölümü, bedensel tutkulara karşı zafer sağlayabilir (Rom. 7:25 ve 8:4).

Peki, 1. Korintliler 3:1-5'teki benlik'le Ruh arasındaki karşıtlığa ne diyeceğiz? Bu yeni yorum gözlüğüyle bakıldığında, Hıristiyanların farklı kategoriler oluşturmadığını görürüz (benlik'le ilgili doğalarına teslim olan “dünyasal Hıristiyanlar” ve benlik'le ilgili doğalarına karşı koyan “ruhsal Hıristiyanlar”). Bundan anlayacağımız şudur: Korint'teki topluluğun yaşam biçimi (keskin ayrılıklar, önderlerle ve önderlerin liderlik tarzlarıyla ilgili çekişmeler), benlik'e uygundur – Ruh'a göre yaşamak, önderler ve onlarla ilişkilerde Ruh'un değerlerini izlemek yerine, Hıristiyanlıkla ilgisi olmayan kurallara göre yaşayan, Mesih'ten yoksun sıradan insanlar gibidirler.

Ne fark eder?

Pavlus'un mektuplarında geçen “benlik”i, Hıristiyan bireyde farklı bir doğa olarak ya da Mesih'ten önce ve sonraki yaşam biçimlerinin tarihsel bir tasviri kabullenirsek ne fark eder? Şunları göz önüne almalıyız:

Hıristiyanlar gerçeği arayan kişiler olmalı. Kutsal Yazılar'ı incelerken aslında gerçeği arıyoruz. Gerçeği ciddiye aldığımız için, Tanrı Sözü'yle ilgili görüşümüzü arıtmaya (yenilemeye, geliştirmeye, iyileştirmeye...) açık

olmalıyız. Bir tanrıbilimci, yazdığı kitabın girişinde şu anlamlı ifadeye yer verdi: “Okuyucularımın, bu kitapta yazdıklarımın bir kısmına itiraz edeceğini tahmin ediyorum. Her şeye rağmen yazmaktaki amacım, anlaşmak, uyusmak değildir; okuyucularıyla karşılıklı bir etkileşim içine girmektir. İsa Mesih’in kilisesi, ancak üyeleri arasında gerçek bir iletişim olursa tanrıbilimsel alanda ileri gidebilir. “Ne varsa eskilerde vardır” yaklaşımı, tanrıbilimsel gelişmenin ölüm çanlarıdır. Kilise, Rabb’in başlattığı etkin yeniliği yaşamak istiyorsa, tanrıbilimsel sistemlere mutlak doğrular diye sarılarak kendisini tüm tanrıbilimsel gerçeklere yönlendiren Ruh’u boğmamalıdır” (Hoch, 8). Bu makaledeki görüşü basitçe kabullenmek ya da ret etmek yerine, makalede sunduğumuz yeni yorum gözliliğini deneyin. Galatyalılara mektubunu, Rom. 6-8’i, Rom. 13:11-14’ü, 2.Kor. 10:2-4’ü, Ef. 2:1-3’ü, Fil. 3:1-11’i ya da Kol. 2:6-23’ü bu açıdan yeniden okuyup değerlendirin. İncil’in (Grekçe metnini güzel ve anlaşılır bir Türkçeye sunmak için Kutsal Kitap’ın yeni çevirisinde “benlik” sözcüğü yerine açıklayıcı sözler kullanılmıştır. Daha literal bir çeviri için Kutsal Kitap’ın eski çevirisine başvurun.)

Bu görüş, dikkatimizi, bireyci ruhsal mücadeleden, ruhsal bir toplulukta büyümeye çeviriyor. “Benlik’le Ruh arasında süren içsel mücadeleyle şaşkına dönmüş bir ‘ben’ (öz) yerine, Pavlus, Ruh’un özgürleştirici etkinlikleriyle ve benzer kimliklerden oluşan bir toplulukla teşvik bulan yeni bir ‘ben’ resmediyor” (Russel-1, 226). Pavlus dikkatli biçimde Ruh’un denetiminde olmakla, benlik’e ya da Ruh’a göre yaşamak arasındaki farkı belirtiyor. Hıristiyanlar, yeni topluluğun kimliğine uygun yaşamayı seçmelidirler. Bu açıdan yeni vatandaşlık, yukarıda suda yaşayan balık benzetmesinden daha iyi bir benzetmedir (ne de olsa balık bir kara yarattığı gibi davranamaz!). Değişen vatandaşlıkla birlikte değişen eski kimlik (eski vatan) ve eski alışkanlıklar (eski vatanın kültür ve değerleri) da vardır. Ama artık hem Tanrı’nın yasal kararıyla hem de fiilen yeni bir toplumun üyeleriyiz. Yeni kimlikle uyum içinde olan yeni değerlere ve yeni bir yaşam tarzına sahibiz.

“Hıristiyanlar Kutsal Ruh’a daldırıldığında, İsa Mesih’in bedenine de, yani kiliseye de daldırılmış olurlar. Artık hiçbiri tek başına değildir; Hıristiyan kardeşlerine karşı yeni sorumlulukları vardır. Hıristiyanlar anlamalıdır ki, Adem’den ve benlik’ten ayrılmak, sadece Tanrı’yla olan dikey yabancılaşmayı sona erdirmez; aynı zamanda insanlarla olan yatay yabancılaşmayı da sona erdirir. Hıristiyanlar bir beden parçalarıdır ve Mesih’teki Hıristiyan kardeşlerine karşı kesin sorumlulukları vardır” (Hoch, 216-217). Mesih’te büyüye bilmemiz ve eski günahlı alışkanlıklarını yene bilmemiz için kardeşlerimizle, her konuda hesap vermemizi gerektiren ilişkiler içine girmekten korkmamalıyız. ♦ (KW/CF; Çev: Ali Şimşek)

Yorum Var

“Bu Bana Ne İfade Ediyor?” -- Okuyucuyu Temel Alan Yorum

Kutsal Yazılar’dan herhangi bir bölümü okuduğumuzda, bölümdeki sözcükleri, ifadeleri, uygulama ve davranışa ilişkin düşünceleri anladığımızı sanıyoruz. Neden öyle düşünüyoruz? Öyle düşünüyoruz, çünkü sözcüklerin, ifadelerin, uygulama ya da davranışa ilişkin düşüncelerin şu anki yaşamımızda, içinde bulunduğumuz kültür ortamında ne anlama geldiğini biliyoruz.

Ne var ki, yaşam deneyimlerimizi bir metne temel almak, yorumbilimde geçerli bir yöntem değildir. Bu eğilim, “okuyucuyu temel alan yorumlama biçiminde tanımlanan yaygın bir yanıştır. Yorumbilime uygun olanı, “yazarın amacını temel alan” yorumdur. Diğer bir deyimle, “Bu bana ne ifade ediyor?” sorusunu değil, “Yazar burada ne söylemek istiyor” sorusunu sormamız gerekir.

Romalılar 7:13-25, okuyucuyu temel alan yorumlama eğilimimizi tasvir etmek için kullanılabilir (Bu ayetleri hemen okumanızı öneririz). Bölüm, günahla boğuşan birini anlatıyor. Bu kişi Hıristiyan mı, değil mi? Şöyle diyebiliriz: “Ben de benzer sıkıntılar yaşadım. Ben de Hıristiyanım. Bölüm açıkça Hıristiyan yaşamından söz ediyor.”

Kişisel deneyimlerimizi başlangıç noktası olarak almak yerine, okuduğumuz bölümün içeriğini dikkatlice çözümlememiz lazım. Romalılar 7:13-25’in bağlamını oluşturan Romalılar 6.bölümle 8:1-12 ayetleri, açık şekilde, kurtulanlardan, Mesih’e inananlardan söz ediyor. Romalılar 7:13-25 ayetlerinde sözü edilen kişinin inanlı olup olmadığı yolunda açık bir ifade yoktur. Ama metinde çarpıcı zıtlıklar gözliyoruz. Romalılar 6 ve 8.bölümler, Mesih’teki inananı şöyle tarif ediyor: “*günah karşısında ölmüş, artık günaha köle değil, günahattan özgür kılınmış, günah ona egemen olmayacak, Yasa’nın yönetimi altında değil, günahın ve ölümün yasasından özgür kılınmış, Yasa’nın gereğini Ruh’a göre yaşayarak yerine getirebilir.*” Ama Romalılar 7:13-25 ayetlerindeki kişi şöyle tarif ediliyor: “*...köle gibi günaha satılmış, günah yasasına tutsak, iyiyi yapmaya isteği var, ama gücü yok.*” Romalılar 7.bölümdeki kişi benliğin yönetimindedir, 8.bölümdeki kişiyse değildir.

Bazıları Kutsal Yazılar'ın bu bölümünün inananların kutsal kılınmasından söz ettiğini ve bu bağlamda Romalılar 7.bölümün kutsallık için verilen mücadeleye ilgili olduğunu söylerler. Ama Romalılar 5-8 bölümleri, Mesih'in tamamladığı ve yerimizi güvenceye alan kurtuluşla ilgilidir. İsa Mesih'in ölümü sayesinde aklanıp günahattan özgür kıldık. 7.bölüm, 6:14'teki düşünceyi tamamlıyor: “*Günah size egemen olmayacaktır. Çünkü Kutsal Yasa'nın yönetimi altında değil, Tanrı'nın lütfü altındasınız.*” Bu sözler, yasanın yönetiminde olmamanın önemini açıklıyor. Romalılar 7. bölüm, yasanın kurtuluş sağlamadaki yetersizliğini, günahın, imansızı sürekli alt etmek için yasayı nasıl bir güçle kullandığını gösteriyor.

Peki, bütün bunlardan nasıl bir sonuç çıkaracağız? Romalılar 7:13-25'in teması şudur: “Mesih İsa'ya inanmayan kişi Yasa'nın gereklerini yerine getiremez”. Bu bölüm, iman etmemiş kişilere, içinde buldukları durumu anlatmak, yitik durumlarını gözler önüne sermek için mükemmel bir bölüm. Kuralları yerine getirmenin kurtuluş sağlamadığını, Mesih'ten yoksun kişilerin Kutsal Yasa'yı yerine getiremeyeceğini ve günahın, bizleri köleleştirmek için kuralları kullanmakta ne denli güçlü olduğunu vurguluyor.

Yukarıda sunduğumuz çizginin tersini savunan önde gelen yorumcular olduğu doğrudur. Ama bu kişiler, yine metne dayanan farklı argümanlar yürütürler. Sonuç olarak, bireysel deneyimlerimiz, Kutsal Yazıları yorumlamak için ölçü ve geçerli bir başlangıç noktası değildir. ♦ (KW; Çev: Ali Şimşek)

DÖNÜM NOKTALARI

Kilise tarihi genellikle kilise önderlerinin dini bilgisinin en zayıf yönünü oluşturur. Bu yazıyla, *e-manet*, ABD'deki Wheaton Üniversitesi'nde kilise tarihi profesörü olan Mark Noll'un *Dönüm Noktaları: Hıristiyanlık Tarihinde Önemli Anlar* adlı kitabını özetleyen bir seriyi başlatmıştır. Adından da anlaşılacağı gibi, Noll'un kitabı, kilise tarihinin kritik anlarını gözler önüne sermektedir. Türkiye'deki önderlerin kilise tarihine ilgilerinin artmasını, bu tarihi incelerken daha coşkulu olmalarını ve bu malzemeyi vaazlarında ve öğretilerinde kullanabilmelerini dileriz.

Mezmun 77:11'de Asaf, “RAB'bin işlerini anacağım, evet, geçmişteki harikalarını anacağım” diyor. Eski Antlaşma yazarları Tanrı'nın geçmişteki işlerinin *anılması* ve kişiliğimizde değişimlere yol açması gerektiğini söylemişlerdir. Elbette ki, Tanrı'nın işlerini anmaya yönelik bu buyruk, O'nun kilisesinde yaptıklarını da içermektedir!

GİRİŞ

Kilise tarihi ne ile ilgilidir?

Matta 28:18-20 ve Elçilerin İşleri 1:8 bize şu ilkeleri bildirmektedir:

- Kilise tarihi, iki önemli yolculukla ilgilidir: Mesih adına başkalarına ulaşmak amacıyla *dışa* yapacağımız yolculuk ve diğer insanları Mesih'te eğitmek için *içer* yapacağımız yolculuk.
- Kilise tarihi, Tanrı'nın sonsuza dek halkının arasında oluşuyla ilgilidir.

Kilise tarihi neden incelenmelidir?

Tarih Hıristiyanlar için önemlidir; çünkü imanımızın temeli gerçek tarihi olaylardır. İsa'nın beden alışı, kurban edilişi ve yeniden dirilişi ya da Kutsal Ruh'un gelişi gibi gerçek tarihi olaylar olmasaydı, kilise de olmazdı.

Kilise tarihi dersleri, yorumbilim konusunda bize yardımcı olur. Kutsal Yazı üzerine sorduğumuz soruların çoğu daha önce sorulmuş ve yanıtlanmıştır. Kilise tarihi aynı zamanda “gözde” yorumlarımız hakkında bizi uyarar

bir bakış açısı kazandırır. Kilisenin yüzyıllar süren tarihi boyunca “gözde” yorumlar gelmiş ve gitmiş ve çoğunlukla yanlış, aptalca, hatta tehlikeli oldukları ortaya çıkmıştır.

Kilise tarihi, bizi çevreleyen kültürle ve çağımızın meseleleriyle ilgili dersler verir. Kilise tarihi, bizden öncekilerin, Kutsal Ruh ve Tanrı Sözü'nün verdiği yetkiyle savaş, ekonomik sistemler, biyoetik, bilim gibi konularla nasıl bilgece uğraştıklarını gösterir.

Kilise tarihi, Hıristiyanlar için gerçek bir öneme sahip olan konuları açığa çıkarır. Günümüz kilisesi atalarımızdan mirastır. Bu mirası göz ardı etmeye ya da değiştirmeye cüret etmeden önce, imanlı atalarımızın nasıl ve neden kiliseyi bu şekilde biçimlendirdiklerini öğrenmemiz gerekir.

Tarihi boyunca kilisenin içine düştüğü korkunç hatalar bize alçakgönüllülüğü öğretiyor. Kilise tarihinde, hatta bu tarihin en büyük kahramanlarının yaşamında bile, yüzleşemeyeceğimiz günah yoktur. Bencillik, şehvet, isyan, korkaklık, hatta cinayet ve güç tutkusu, kilise tarihini lekelemiştir. Bu lekeli geçmişin gerçekliğini kabul edersek, Tanrı'nın sabrını, bağışlayıcılığını ve lütfunu daha iyi görürüz.

İLK DÖNÜM NOKTASI: YERUŞALİM'İN DÜŞÜŞÜ

Yahudiler, Romalılar'ın egemenliğinde, çeşitli ekonomik sömürülere maruz kalmış ve putperest yönetim altında yaşamının sıkıntılarını çekmişlerdi. Roma ve Yahudiler arasındaki gerilim, İ.S. 66 yılında Romalılar Yahudiler'e savaş ilan edince doruk noktasına ulaştı. Savaş birkaç yıl sürdü ve Roma imparatoru Titus'un yönetiminde Tapınağın yıkımıyla sona erdi. Tapınak yıkıldığında Hıristiyanlığın Musevilikle özdeşleştiği dönem de son buldu; Hıristiyanlık kendi inanç ve uygulamalarına sahip ayrı bir din konumuna kavuştu.

Yine de Hıristiyanlığa Yahudilikten kalan kültürel miras birinci yüzyıl kilisesinin sorunlarını ve tartışmalarını şekillendirmiş ve cevaplar için de temel olmuştur:

- 1. Soru: Gerçek nedir? Kilise için Mesih'te açıklanan tanrısal vahiydir.
- 2. Soru: Gerçeği nasıl bilebiliriz? Gerçek, kilise için Eski ve Yeni Antlaşma olan yazılı vahiye kodlanmıştır.
- 3. Soru: Gerçek nasıl uygulanır? Gerçek, her biri kendi önderine sahip olan topluluklar içinde uygulanır. Bu topluluklar Eski Antlaşma'dan çok şey almıştır.

Kilisenin gelişmesine katkıda bulunan tarihi koşullar:

- Roma yönetimi güvenliği sağlamış ve Roma İmparatorluğu'nun kara yolu ağı ulaşımı kolaylaştırmıştı. Bütün bunlar, müjdenin yayılmasına yardım etmiştir.
- Helenistler'in ortak dili ve kültürü, imparatorluktaki insanların birbirlerini kolay anlamalarını sağlamıştır.
- Akdeniz bölgesi boyunca Kutsal Yazıları incelemiş dindar Yahudiler yaşamaktaydı. Bu insanlar, Tanrı Sözü'ne uygun yaşamak istiyorlardı, Mesih'i bekliyorlardı ve Eski Antlaşma'daki peygamberliklerin İsa'da gerçekleştiğine inanıyorlardı.
- Akdeniz bölgesinin sakinleri, miras aldıkları dinlerden memnun değillerdi.

Bu tarihi koşullar kiliseye zorluklar da yaşatmıştır:

- Hıristiyanlar'a hem Romalılar hem de Yahudiler tarafından zulmedilmiştir.
- Birçok ulusun yaşadığı ortamda ve çağda kilisenin, tapınma ve ruhsallıkla ilgili belirgin kuralları yoktu. Zaman geçtikçe bu konuda açık tanımlara ihtiyaç duyuldu: Kilise, Yahudilik'in bir devamı mıydı, yoksa Yahudilik'ten farklı mıydı? *Çarmıha gerilmiş* bir kurtarıcıya tapınmanın anlamı neydi?

Hıristiyanlık'ın ilk döneminin niteliği üç kavramla özetlenebilir: kanon, piskoposluk ve inancalar.

Kanon (Evrensel Kutsal Yazılar):

- Kilisenin tapınma, dua ve ayin konusunda ölçütlere ihtiyacı vardı. Sapkınlığı yargılamak için de tanrıbilimsel ölçütlere ihtiyaç vardı.
- Eski Antlaşma'yı oluşturan Kutsal Yazılar'dan sonra kutsal yazılar listesine kabul edilen ilk kitaplar, müjdeler ve daha sonra da Pavlus'un mektuplarıydı. İlk iki yüzyıl boyunca bu listeye alınmamış kitaplar da vardı: 2. Petrus, İbraniler, Yakup, 2. ve 3. Yuhanna ve Vahiy. Bu kitapların listeye hemen dahil edilmemesinin nedenleri çeşitliydi. Nedenler arasında yazarların bilinmeyişi, kitapların çok kısa oluşu ve çok fazla sembol içermeleri sayılabilir.
- Sapkınlığın yarattığı baskılar, kutsal yazı listesinin oluşturulması sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Örneğin, sapkın Marcion, bazı mektupları ya da müjdeleri kabul etmeyi reddetmişti (Luka'nın bazı bölümleriyle Pavlus'un 10 mektubunu kabul etmişti). Sapkınlarla yaşanan bu gibi uyuşmazlıklar, kiliseyi, hangi yazıların kutsal olduğuna karar vermeye zorladı.
- Bir metnin kutsal metin olarak kabul edilmesinin en önemli ölçütlerinden biri, "elçilik" dönemine ait olup olmamasıydı. Bu ölçüt, *belirli kişileri* (on iki elçi ve Pavlus'un yazıları kabul edilmiştir), *tarihi* (elçilerin yaşadığı tarihin ötesinde hiçbir yazı kabul edilmemiştir) ve *içeriği* (kabul edilmek için bir yazının elçilerin öğretisiyle uyumlu olması gerekmiştir) kapsar.
- Yeni Antlaşma'nın 27 kitabını da kapsayan ilk liste, Athanasius'un İ.S. 367'de yazdığı bir mektupta bulunmuştur. Yeni Antlaşma metni, İ.S. 367 yılında Kartaca'da toplanan kilise konseyinin hazırladığı belgede resmi olarak açıklanmıştır.

Piskoposluk:

- Yeni Antlaşma'nın önderlik tanımları esnektir, kilise düzeni ve idaresinin çeşitli biçimlerinin kabulüne olanak tanımıştır.
- Krallık piskoposunun görevini vurgulayan kurulu kilise düzeni, ikinci yüzyılın başlarında Ignatius'la birlikte önem kazanmıştır.
- Krallık piskoposunun görevi ya da gerekliliği düşüncesi, bu konuyla ilgili sınırlı tarihi kanıtların değerlendirilmesinden çok, kişinin tanrıbilimsel bakış açısına bağlıdır. Protestanlar, elçiliğin yalnızca Yeni Antlaşma'da bulunduğunu düşünürken, Katolikler elçiliğin hem Yeni Antlaşma'da hem de piskoposların devam eden hizmetinde (özellikle papalık hizmetinde) olduğunu düşünürler.

İnancalar(amentü, inanç akideleri)

- Kilise konseyleri tarafından belirlenen inancalar daha sonra tartışılacaktır. Ancak, vaftizle ilgili inancalar, ilk dönem kilisesi için özet(kısa) ve temel öğreti görevi görüyordu. Bu inancalar, yalnız inananlara doğru bir öğretili vermek için değil, aynı zamanda kilisenin inancını yanlış öğretilere karşı korumak için de çok etkiliydi. ♦ (CF/KW; Çev: Ali Şimşek)

Öğrenci Yetiştirme: Olgunlaşma Yolu Süleyman'ın Özdeyişleri'nden Geçer

Chuck Faroe

Süleyman'ın Özdeyişleri'ni düzenli ve bilinçli bir şekilde okumak, imanlıyı ruhsal olgunluğa ulaştıran bir alışkanlıktır. Bu nedenle bu yazıda somut bir öneride bulunmak istiyorum: yeni bir imanlıyı yetiştirirken onu Süleyman'ın Özdeyişleri'ni okumaya özendirin. "Neden özellikle Süleyman'ın Özdeyişleri okunsun?" dediğinizi işitir gibiyim! Güzel bir soru. Bu soruyu yanıtlamak için olgunluk kavramını biraz işlemeliyiz. Ondan sonra yeni imanlının Süleyman'ın Özdeyişleri'nden nasıl yararlanabileceğine bakarız.

İmanlının olmuşu

Ham bir şeftali yemekten neden zevk almayız? Çünkü tatlı olması gerekirken ekşi; yumuşak ve sulu olması gerekirken de serttir. Bir şeftali bazı belli vasıflara sahip olmalı – şeftalinin doğası budur. Şeftali olgunlaşırken bu vasıfların gerçekleşmesine doğru ilerler. Böylece, olgunluk kavramında bir *hedef* varsayılmaktadır. Olgun, “olmak” eyleminden türetilen bir sıfat olarak bir varlığın *olma hedefine* eriştiğini belirtir. Peki, imanlıların “olma hedefi” nedir?

İmanlı yaşamın hedefini, “Mesih gibi olmak” veya “Rab’be yaraşır bir biçimde yaşamak” gibi genellemelerle dile getirebiliriz. Süleyman’ın Özdeyişleri bu aynı hedefi “bilgelikle donatılmak” olarak tanımlar ve üstelik bilgeliğin temel ilkesinin *RAB korkusu* olduğunu açıklar (1:7; 9:10). Buna göre, bir imanlının yaşamı giderek daha çok RAB korkusuyla dolduğu, olgunluğa doğru ilerler.

“Korku mu? Burada bir yanlışlık olmalı!” diyorsunuz belki. “Büyüyen, olgunlaşan bir Mesih imanlısında Tanrı’nın *korkusu* değil, lütfü, sevgisi, sevinci sergilenir.” Böyle bir tepkimiz olursa, RAB korkusunun boyutlarını ve önemini herhalde henüz yeteri kadar kavramış değiliz. Oysa, Kutsal Kitap’a göre Tanrı yolunda yürümek isteyenler için bilgelik öncelikli bir konudur. RAB korkusu da bilgeliğin özüdür. Bu yüzden Kutsal Kitap’ın RAB korkusu terimiyle neler kastettiğine özet bir şekilde bakalım.

“RAB korkusu hoşuna gidecek”

RAB korkusu terimi yüce Yahve karşısında uygun davranmamızı kasteder. RAB korkusunun Kutsal Kitap’taki boyutları incelendiğinde, şu dört ana yönü ortaya çıkar: saygı, alçakgönüllülük, itaat ve dünya-din ayrımı yapmamak. Bunları açalım.

Saygı: RAB korkusu, sözle anlatılamayacak kadar yüce Yahve karşısında yaşanan duygular yelpazesini içerir. Sözlükte *saygı* sözcüğü, “çekinme ile karışık sevgi ve değer duygusu” olarak tanımlanır. Tanrı’nın karakterinde, yüce bir uyum içinde, hem şaşılacak sevgi ve lütuf, hem de kusursuz kutsallık ve adalet bulunmaktadır. Bu yücelik karşısında derin bir saygı – hem sevgi, hem de çekinme – duyulur. Bu durumu Akdeniz’in güzelliklerine hayran bir kişiyle örnekleyebiliriz. Bu kişi Akdeniz’i saatlerce sevinçle seyrederek ne kadar geniş, ne kadar güzel, ne kadar değişken, ne kadar da eski ve destani olduğunu derin derin düşünür. Belki de Akdeniz’in güneş doğarken sergilediği güzellikleri bir tablo çizerek yakalamak ister bu kişi. Bu durumda, çizeceği tablonun ne kadar özel olabileceğini düşünerek derin bir haz duyar. Az sonraysa, “Benim çizebileceğim tablo bu yüce güzellikleri layıkıyla yansıtamaz ki!” diye düşünerek üzüntüye kapılır. Üstelik, Akdeniz’in iyiliğine böylesine inanan bu kişi, bir tek mayosuyla donatılmış olarak, karadan uzak, denizin ortasında tek başına bırakılmaya razı olur mu? Sahilden sevinç ve huzur içinde seyredilen deniz bu durumda, tek kelimeyle, *korkunç* olur. Rab korkusu yüce Rab’bin *bütün yönleri* karşısında duyulan saygıyı kasteder. Nitekim İbraniler’in yazarı “*Böylece sarsılmaz bir egemenliğe kavuştuğumuz için minnettar olalım. Öyle ki, Tanrı’yı hoşnut edecek biçimde saygı ve korkuyla tapınalım. Çünkü Tanrımız yakıp yok eden bir ateştir*” diyor (İbr. 12:28-29).

Alçakgönüllülük ve itaat: Rab’be duyulan bu derin ve çok yönlü saygıdan doğan iki tepki daha fazla alçakgönüllülük ve itaattir. Biz değil, Yahve Rab’dur. O kusursuzdur, bizse günah işlemeye eğilimliyiz. RAB korkusu uyarınca Yahve’nin isteği doğrultusunda yaşamak içten bir arzumuzdur. Bu yüce Egemen’in buyruklarına itaat ederiz. Bilgelik diyor ki, “*RAB’den korkmak kötülükten nefret etmek demektir. Kibirden, küstahlıktan, Kötü yoldan, sapık ağızdan nefret ederim*” (Özd. 8:13).

Dünya-din ayrımı yapılmaz: Rab’be duyduğumuz bu derin ve çok yönlü saygı, ibadet ve diğer doğrudan “dini” etkinliklerle sınırlı değil; hayattaki her şeyi ilgilendirir. Süleyman’ın Özdeyişleri bilgeliğin – dolayısıyla, RAB korkusunun da – boyutlarını sergiler. Özdeyişler’de işlenen meselelerin para, emek, tembellik, ticaret, alışveriş, ev, aile, eşya, eğitim, arkadaşlık, komşuluk, para, cinsellik, konuşma, yalan, dedikodu, yönetim, adalet ve nice konuyu kapsadığını anımsayınca, ruhsal hayatımızı günlük hayattan ayıramayacağımızı daha iyi anlarız.

Kaldı ki, bilgeliğin temelinde yatan RAB korkusu ruhsal olgunluğun hedefini güzelce tanımlar. Böylece, gelecek olan Mesih hakkında Yeşaya, “*RAB’bin Ruhu, bilgelik ve anlayış ruhu, Öğüt ve güç ruhu, bilgi ve RAB korkusu ruhu O’nun üzerinde olacak. RAB korkusu hoşuna gidecek*” demiştir (Yşa. 11:2-3a).

Süleyman'ın Hazinesine Girme Ayrıcalığı

Şimdi yeni imanlının (veya herhangi bir imanlının) Süleyman'ın Özdeyişleri'nden nasıl yararlanabileceğine bakalım.

Günde bir bölüm okunur: Ayların çoğunda 31 gün olduğu gibi, Süleyman'ın Özdeyişleri'nin 31 bölümü de var. Böylece ayın gününe denk gelen bölümü (örneğin, ayın onuncu gününde 10. bölümü) okunursa, Özdeyişler'in sürekli ve düzenli okunması sağlanabilir. Bir imanlı, Kutsal Ruh'un yönlendirmesi ve kutsaması için dua ettikten sonra günün bölümünü normal bir hızla okuyarak özellikle ilgisini çeken ayetlerin üzerinde bir kaç dakika derin düşünebilir. Bazen 15 dakika bile sürmeyecek olan bu çalışma, alışkanlık haline getirilirse, imanlının olgunluğa doğru ilerlemesine yararlı olur.

Anlayışla okunur: Kutsal Kitap'ın doğru anlaşılması için okunan bölümün edebi türünün dikkate alınması gerekmektedir. Böylece yetiştirdiğimiz imanlıyı Özdeyişler'i okumaya özendirirken, ona Özdeyişler'le ilgili birkaç temel yorumlama ilkesini öğretmeliyiz. Bu ilkeler şunlardır:

1. Özdeyişler'in paralel yapısı çok önemlidir. Özdeyişler'deki ayetlerin çoğu iki satırdan ibarettir. İkinci satır *paralel* bir ifade ortaya koyarak ilk satırın anlamını geliştirir. Özdeyişler'deki paralellik, genellikle *birleşik*, *karşıt* ve *benzetme* olarak karşımıza çıkıyor. Birleşik paralellikte ikinci satır birinci satırdaki düşünceyi farklı sözcüklerle tekrarlar (örneğin, *Doğru yol yaşam kaynağıdır, Bu yol ölümsüzlüğe götürür*; 12:28) veya o düşüncenin devamını vererek tamamlar (örneğin, *Geçimsiz kişi kendi çıkarı peşindedir, İyi öğüde hep karşı çıkar*; 18:1). Sık sık “ama,” “oysa” veya “ise” sözcüklerini içeren karşıt paralellikte ikinci satır birinci satırdaki düşüncenin tersini ortaya koyarak özdeyişteki kavramı pekiştirir (örneğin: *RAB hileli teraziden öğrenir, Hilesiz tartudansa hoşnut kalır*; 11:1 veya *Terbiye edilmeye yanaşmayanı yokluk ve utanç bekliyor, Ama azara kulak veren onurlandırılır*; 13:18). Benzetme yoluyla sağlanan paralellikte ise, doğal yaşamdan veya günlük hayattan alınan olaylar özdeyişin mesajını örnekler (örneğin: *Hoş sözler petek balı gibidir, Cana tatlı ve bedene şifadır*; 16:24 veya *Kavgacı kadının dırdırı Yağmurlu günde damlaların dinmeyen sesi gibidir*; 27:15). Sonuç olarak, bir özdeyişin anlamını kavramaya çalışırken, paralel satırlarının arasındaki ilişkiye dikkat etmemiz önemlidir.

2. Özdeyişler bize vaat değil, ihtimal sunar. Kutsal Kitap'taki bazı ayetler Tanrı'nın bize sunduğu ve kendi kusursuz karakteriyle garanti ettiği apaçık vaatlerdir. Genelde bir vaadin koşulu var ve o koşul yerine getirilirse vaatte taahhüt edilen şey verilir. Ama Özdeyişler vaatten çok bize olası sonuçları bildirir. Nasıl ki dünyada etki-tepki kuralı varsa, Tanrı'nın kurduğu ahlaki etki-tepki kuralları da var. Buna göre, Özdeyişler'de açıklanan bilgelik yolunda yürüyen (veya yürümeyen) kişi *genel olarak* belirtilen olumlu (veya olumsuz) sonuçlarla karşılaşacaktır. Bu bağlamda, *RAB kişinin yaşayışından hoşnutsa Düşmanlarını bile onunla barıştırır* (16:7) ve *İşinde usta birini görüyor musun? Öylesi sıradan kişilere değil, Krallara bile hizmet eder* (22:29) ayetlerini düşünün. Söz konusu durumlarda düşmanların barışçıl davranması ve iyi ustaların iyi yere erişmesi *olması gereken* sonuçlardır. Ama bu sonuçlar kaçınılmaz değildir. Özdeyişler bilge kişinin hayatının genel gidişatını tanımlar.

3. Özdeyişler geniş konuların değişik yönlerini vurgular. Hepimizin bildiği gibi, atasözleri kısa ve çarpıcı deyişler olarak renkli ve bazen de abartılı olur. Bir özdeyiş gerçeğin bir yönünü somut bir şekilde ortaya koyar. Bu yüzden bu sözleri yorumlarken gerçeği tam olarak bir ayetten öğrenmeyi bekleyemeyiz. Tersine, Özdeyişler'in aynı konuyla ilgili bütün ayetleri tekil bir özdeyişin yorumsal bağlamını oluşturur. Sözelimi, sözcüklerimizin ne kadar etkili olabileceği konusunda, *Düşünmeden söylenen sözler kılıç gibi keser, Bilgelerin diliyse şifa verir* (12:18) ve *Her emek kazanç getirir, Ama boş lakırdı yoksulluğa götürür* (14:23) ayetlerine bakarak, sözcüklerimiz bazı durumlarda çok etkili ve bazı durumlarda iyice etkisiz olduğunu anlayabiliriz. Özdeyişler kitabı tanıdıkça bilgeliğin değişik yönleri giderek daha iyi anlaşılır.

Süleyman'ın Özdeyişleri hakikaten bir bilgelik hazinesidir. Ne mutlu o hazineye girme ayrıcalığına nail olanlara! Yanlış anlaşılmak istemiyorum: ruhsal hayatımızın gelişmesi için Kutsal Kitap'ın her sayfası yararlı ve gereklidir. Ama Süleyman'ın Özdeyişleri bize ruhsal olgunluğun hayatımızın her yönünü ilgilendirdiğini vurgular. Özellikle Mesih'ten uzak ve belki de hikmetsizce yaşamış yeni imanlıların Özdeyişler'den yararlanması önemlidir. Bu yolla yeni ve kutsal alışkanlıklar kazanmaları sağlanabilir. Özdeyişler sihirli sopa değil, ama olgunlaşma sürecinin değerli bir parçasıdır. Kısa, renkli ve kolayca hatırlanır bu özdeyişler birer bilgelik damlasıdır. Ve, ataların söylediği gibi, “damlaya damlaya göl olur.” ♦

Bir Pastörün Gözlemi

Yıllarca çobanlık hizmeti yapan Gordon MacDonald, kiliselere katılan üyelerin dörde ayrıldığını öne sürer. Bu dört üye çeşidi şunlardır:

- 1. Çok önemli insanlar:** Bu üyeler toplulukta önderlik görevleri ve diğer önemli ruhsal hizmetleri aktif ve güvenilir bir biçimde üstlenirler.
- 2. Çok sözdinler insanlar:** Bu üyeler öğrenmeye ve Mesih'te olgunlaşmaya heveslidirler. Bu kişilere gelişme olanakları verilirse büyük olasılıkla bu olanaklardan yararlanırlar. Böyle üyelerin geleceğinde ruhsal hizmet olacaktır!
- 3. Çok hoş insanlar:** Bu üyeler ciddi sorunlara neden olmamakla birlikte, Rabbin yolunda ilerlemeye büyük gayret de göstermezler. Ruhsal konulara ve hizmetlere fazla ilgi göstermeyen bu üyeler, yine de çobanla oturmaya gelerek onunla vakit geçirmeyi severler.
- 4. Çok sorunlu insanlar:** Bu üyelerin derin kişisel problemleri vardır. Çeşitli günahlara tutsaktırlar. Sık sık toplulukta olay yaratırlar. Çobanın bu kişilere öğüt vermek için çok vakit ayırması gerekir. Ama genelde bu insanların hayatları değişmez.

MacDonald, bu dörtlü ayrımı açıkladıktan sonra şu gözlemde bulunuyor:

“Çoban olarak vaktimizin büyük kısmını ilk iki gruba ayırmamız gerekirken, vaktimizin çoğu üçüncü ve dördüncü gruptaki insanlarla geçer.” ◆

Doğuşundan Günümüze Dek Hıristiyanlık

Ali Şimşek

Son yirmi yıl içinde Hıristiyanlık'la ilgili olarak yayınlanan kitaplar, gerek Hıristiyan gerekse Müslüman cemaatlerin konuya ilişkin gereksinimlerinin önemli bir kısmını karşılar niteliktedir. Hıristiyan tanrıbiliminin temel konularını irdeleyen çok sayıda kitap olmasına rağmen, Hıristiyanlık'ın tarihsel gelişimine ışık tutan, her düzeydeki okurun ihtiyacını karşılayan ayrıntılı bir kaynağın yokluğu herkesçe ifade edilir oldu. Yeni Yaşam Yayınları, bu ihtiyacı karşılamak amacıyla son üç yıldır üzerinde çalıştığı **HİRİSTİYANLIK TARİHİ** adlı ansiklopedik yapıtı, 2003 yılının baharında okurlara sunmayı hedeflemektedir. Bu yapıtın yayınlanmasına az bir süre kala siz okuyucularımızla aşağıdaki düşüncelerimizi paylaşmak istedik

Kutsal Topraklar'dan söz edildiği zaman çoğu kişinin aklına Filistin, İsrail gelir; aslında İncil açısından baktığımızda Türkiye de kutsal bir yerdir. Kuşkusuz Hıristiyanlık'ın odağında dünya vardır; ama ilk Hıristiyan topluluklarının oluşmaya başladığı bölgeler arasında Anadolu'nun özel bir yeri bulunmaktadır.

Tevrat döneminin bitiminden sonraki İncil dönemini göz önüne alacak olursak, Anadolu'nun İncil'le yakın bir ilişkisi olduğunu görürüz. İsa'nın ilk izleyicileri ilk kez Antakya'da 'Hıristiyan' adını aldılar. Hıristiyanlık'ın büyük müjdecisi Elçi Pavlus, Tarsusluydu. Pavlus'un öğrencisi Timoteos, Konya yöresindendi. Gelecekteki olayları haber veren İncil'in son bölümü Vahiy'de sözü geçen yedi kilisenin yedisi de Türkiye'dedir. Bunlar sırasıyla Efes (Selçuk), İzmir, Bergama, Tiyatira (Akhisar), Sart, Filadelfya (Alaşehir)

ve Laodikya'dır. İlk inananların ziyaret ettiği yerler arasında çoklukla Türkiye'deki yerler başta geliyor: Asos, Milet ve Pavlus'un görümlerine ev sahipliği yapan Troas akla hemen ilk gelen yerlerdir. İncil'in kaleme alınmasından sonra oluşan ilk kiliseler, Hıristiyanlık'ın temel inançlarını belirlemek için Kilise Konseyleri'ni Antakya, Kadıköy, İstanbul, İznik ve Selçuk gibi belli başlı kentlerde topladılar. Bu konseylere delege olarak katılan etkin ve saygın kilise önderleri arasında Patara, Laodikya, Pamukkale ve Kayseri'den gelen önemli kişiler vardı. Geleneksel kilise üzerinde derin izler bırakan birkaç kilise babası Kapadokya kökenlidir. Bununla yetinmek istemiyorsak, ilk kilisenin Grek düşüncesiyle Arap kültürünü aynı potada nasıl erittiğine bakmalıyız. Aslında bu etkileşimler zengin bir kültür karışımına yol açtı. Bu aynı zamanda Hıristiyanlık'taki çeşitliliği ve inançtaki zenginliği de açıklamaya yardım ediyor.

İncil'in ilk dört kitabıyla bunların hemen arkasında yer alan Elçilerin İşleri kitabında kaydedilen Kilise tarihi gösteriyor ki, Tanrı, Kutsal Ruh aracılığıyla kişilerin hayatında etkin olan bir Tanrı'dır. İnsanların yaşamına yakından bakmak çok önemlidir ve bu bize çok şey öğretir. Eğer bu insanlar tarihin akışını değiştiren eylemlerin kahramanlarıysa, yaşamları tüm insanlığı ilgilendirir. Birincisi, bu kişilerin eylemlerindeki iyi ve kötü yanları görürüz; bu da bize önemli dersler verir. Örneğin onların hatalarını tekrarlamak tehlikesinden kurtuluruz

İkincisi, Tanrı'nın bireyleri nasıl değiştirip İsa'nın benzerliğine dönüştürdüğüne tamik oluruz; ama bütün bu değişmelere rağmen insanların yine de mükemmel olamadığını görürüz. Tarih, insanın bugüne ve bugünkü durumuna nasıl geldiğini gösterir; bu da insanların birbirini anlamalarına yardım eder. Tanrı'nın başka bireylerin hayatında yaptıklarına bakarak kendi ihtiyacımızı belirleriz. Kilise tarihi, inançların kolayca anlaşılmasını ve bireyin nasıl daha ahlaki bir yaşam sürdürebileceğini gösterir. Kilise tarihi, kişisel görüşlere dayanmak yerine, Hıristiyanlık'la ilgili gerçeklerin ilk elden anlaşılmasına yardım eder. İlk kiliseyi ve bunun Ortadoğu ve Türkiye'deki etkilerini anlamak için öncelikle İncil'e, özellikle de İncil'e bakmalıyız. İncil'in üçüncü kitabının yazarı olan hekim Luka, aynı zamanda en ince ayrıntılara bile dikkat eden gerçekçi bir tarihçidir. Luka, tanrısal gücün Kutsal Ruh aracılığıyla bireylerin yaşamında nasıl etkin olduğunu özellikle vurgular. Kilisenin ilk döneminde, İsa'nın kişiliği ve öğretişleri, Yerusolim'den başlayarak Roma'ya kadar birçok insanın hayatında ve sonuçta da koca Roma İmparatorluğu'nda olumlu değişikliklere yol açtı.

İlk elçilerin döneminde (İ.S 33-70) Roma İmparatorluğu hem siyasal hem de askeri bakımdan egemenliğini kabul ettirmişti. Roma kendi sınırları içindeki Yahudiliğe ve Hıristiyanlık'a hoşgörülü davrandı. Yahudi milliyetçilerin ayaklanması üzerine Roma İ.S 70 yılında Yerusolim'i ele geçirdi. Bunun sonucu olarak Filistin'deki Yahudi devleti yıkılıp tarihe karıştı; Hıristiyan kilisesinin merkezi de Yerusolim'den Antakya'ya kaydı. Müjde, buradan Anadolu'ya, Yunanistan'a ve Roma'ya ulaştı. İlk Hıristiyanlar İsa Mesih aracılığıyla kazandıkları yeni yaşam biçimini anmak ve kutlamak için halka açık yerlerde ve evlerde toplanırlardı.

İlk Elçiler'in döneminden sonraki yıllar (İ.S 70-100), Hıristiyanlar'ın dünyanın dört bir tarafına yayıldığı yıllar olarak bilinir. Bu dönemde Hıristiyanlık'ın merkezi, Antakya'yla Roma arasında paylaşılmış görünümünü vermektedir. Yine bu dönemde Roma bilinen dünyanın tek egemeni olarak tüm uluslara boyun eğdirmişti; bununla birlikte tüm dinlere hoşgörülü davrandı. Bu dinlerden biri olan Yahudilik, ulus dini olarak kalmaya devam etti; ama Hıristiyanlık, Müjde'nin kurtuluş bildirisiyle, yüksek ahlaki değerleri ve yalın tapınma biçimiyle büyümeye devam etti.

Büyüme ve yayılma döneminde (İ.S. 100 - 312), karşıt bir dünyaya direnen Hıristiyanlar, zaman zaman kıyıma uğradılar. Çatışma, önceleri yozlaşmış putperest toplumlarla kilise arasında yaşanırken, din ve politika iç içe geçtikçe de kilise içinde baş gösteren çıkar çatışmaları biçiminde sürdü.

Konstantin'in İ.S. 312'de Hıristiyanlık'ı kabul etmesi Hıristiyan Roma İmparatorluğu'nun başlangıcı sayılır. Konstantinopolis (İstanbul), Roma dünyasının merkezi haline geldi; Hıristiyanlık da siyasal ve kurumsal bir nitelik kazandı. Çok geçmeden Roma piskoposu (Papa), Batı dünyasındaki kilisenin başı olarak tescil edildi. O yıllarda toplum ahlaksızlık ve yanlış inançların etkisi altındaydı. Temiz, ahlaklı bir yaşam süren Hıristiyanlar, bu nedenle tanrısızların hedefi haline geldi. Kutsal Kitap'a uygun bir yaşam süren Hıristiyanlar'ın cinsellik, evlilik, çalışma, aile ve genel olarak toplum konusundaki görüşleri farklıydı. Hıristiyanlar hor görülürdü; çünkü sıradan halkla iç içeydiler ve baskıcı zengin üst sınıfın adaletsiz uygulamalarını dolaylı da olsa eleştiriyorlardı.

İlk kilisede tapınma oldukça basitti: İlahiler, dualar, Kutsal Kitap'tan okumalar ve diğer inananlarla paydaşlık. Bütün bunların üstünde, birbirlerine duydukları sevgi ve saygıyla tanınırlardı. Kilise daha kurumsal bir nitelik kazandıkça, bazıları kendilerine özel unvanlar ve makamlar tesis etti; hatta kiliseden daha önemliymişler gibi kendilerini yücelttiler. Çok geçmeden gelenekler kökleşti, öğretiler yozlaşmaya başladı. Artık kurtuluş sadece Mesih'e olan imanla değil, kilise geleneklerine olan bağlılıkla ölçülmeye başlandı. Tapınmanın merkezinde, inananların birbirlerini ruhsal yönden geliştirmek ve karşılıklı sevgi değil, törenler ve ayinler vardı. Hıristiyanlık siyasal bir güç, kilisenin kendisi de soğuk bir kurum haline geldi. Dinsel bir kurum olmasına rağmen, kendisine bağlı olanlara ruhsal bir yaşam veremez oldu. Bu dönem büyük kilise konseylerine ve Konstantinopolis (İstanbul) ile Roma'yı ayıran siyasal gelişmelere yol hazırladı. Gerçekte Konstantin, dağılmakta olan imparatorluğu birleştirmek için Hıristiyanlık'ı imparatorluğun dini ilan etmişti. Kilisenin güçlenmesiyle tapınma biçimi de değişti; ayinler daha karmaşık ve resmi bir yapı kazandı. Rahipler sıradan halktan daha önemli, resimler ve büstler tapınılan birer put, Meryem, İsa'dan daha çok yüceltilir oldu. Azizlerin mezarları kutsal yerlere, kiliseler şatafatlı ve ruhsal yönden soğuk binalara dönüştü. Kutsal Kitap'ı yorumlama ayrıcalığı halkın elinden alınıp dinsel önderlere verildi. Sonuç olarak ilk kilisenin o coşkulu imanı, yavaş yavaş dinin kurumsal ve hiyerarşik yapısına feda edildi.

Orta Çağ dönemi (İ.S. 590 - 800) genellikle Karanlık Çağ diye bilinir. Bu çağda kuzey ve batı Avrupa'daki putperest işgalciler Hıristiyanlık'ı kabul ettiler. Bu arada 7. ve 8. yüzyıllarda Orta Doğuda yeni bir güç olarak ortaya çıkan Müslümanlar, eski Hıristiyan bölgeleri işgale başladılar. Bunlar olurken, Konstantinopolis'te (İstanbul'da) başlayan ikonalara tapınma sorunu Hıristiyanlar arasında yeni bir çatışmanın kaynağı oldu. Kurumsallaşan kilisedeki yozlaşmanın sonucunda insanlar Kutsal Kitap'ı incelemek ve öğrenmek için manastırlara kapandılar; bu da üniversite kurumunun filizlenmesine yol açtı. Siyaset ve din birliği, devlet ve kilise ittifakını doğurdu; bu iki gelişme Avrupa'da Hıristiyan Roma İmparatorluğu'yla sonuçlandı.

Hıristiyan Roma İmparatorluğu dönemi (İ.S. 810 - 1054), derebeylerin geniş toprakları denetimleri altına aldıkları ve kilise içindeki nüfuzlarını arttırdıkları döneme rastlar. Doğulu imparatorlar kiliseyi kendi denetimleri altında tutmaya çalışırken, devlet-kilise ilişkilerinde büyük sıkıntılar yaşadılar; bu durum Avrupa'daki yoksul Hıristiyanlar'ın kötü muamele görmesine neden oldu. Üniversitenin Batı Avrupa'da gösterdiği gelişmenin sonucunda kilise daha laik bir çizgiye kayd. Doğu kiliseleri İslav yazısını geliştirip Doğu Avrupa'ya kayd. Batıda manastır reform hareketleri, kurumsallaşan kilisedeki yozlaşmaya büyük tepki gösterdi ve kiliseyi laikliğin etkilerinden özgür kılmanın yollarını aradı. Doğu ve Batı kiliselerindeki farklı siyasetler İstanbul'daki Büyük Bölünme'ye (İ.S. 1054) yol açtı. İç siyasi çatışmalar günümüze kadar gelen coğrafi, teolojik, örgütsel ve felsefi bölünmeleri ateşledi.

İ.S. 1054 - 1305 arasında yeni bir döneme tanık oluyoruz: Haçlılar dönemi. Tüm Avrupa'yı kapsayan kutsal savaşlar boyunca, papalar güçlerini kralları devirmek, yeni savaşlar başlatmak ya da nüfuzlarını daha geniş alanlara yaymak için kullandılar. Papanın Tanrı'dan aldığı evrensel bir gücü olduğuna ve hiç hata yapmadığına inanılıyordu. Dini önderlerin, cahil ve saf Hıristiyanlar arasında fanatizmi kışkırtması sonucunda Haçlılar doğdu. Roma Yakın Doğu'da egemenliğini kurmak peşinde olunca, ekonomi yegane itici güç haline geldi. Haçlılar ekonomik fırsatlar, kültürel değişimler yarattı ve Papanın gücünü artırdı. Bütün bunlar Doğu ile Batı kilisesi arasındaki bölünmeyi derinleştirdi. Bu dönemde fanatizmin alabildiğine teşvik edilmesi nedeniyle cahil Hıristiyanlar azizlere, kutsal saydıkları mekanlara ve nesnelere tapmaya başladılar; bu davranışlar düpedüz putperestlik olarak görülüyordu. Hatta Katolik Kilisesi insanları kendi öğretilerine bağlı kalmaya zorluyordu. İman etmeyenleri işkence ve ölümlerle ortadan kaldırmak haklı görülüyordu. Bunlar, dinin gerçek hayattan koparılıp siyasete alet edilince neler olabileceğini göstermeye yetiyor.

Rönesans (İ.S. 1305-1517), ulusal devletlerin ortaya çıkışıyla başladı. Laik eğilimler Papanın otoritesini sarstı, gücünü zayıflatmaya başladı. Her bireyin Tanrı'nın önüne tek başına çıkabileceği inancı yaygınlaşınca insanların Kutsal Kitap'ı okumalarına özel önem verildi. Ticaret gelişti; yeni doğan orta sınıf, Papa yerine kralları destekledi. Bu da milliyetçiliği ve tüm Avrupa'da ulusal devletleri ortaya çıkardı. Klasik edebiyata duyulan ilgi canlandı, ardından basım tekniği gelişmeye başladı. Bu sayede birçok insan Kutsal Kitap'a kendi dilinde sahip oldu. Kutsal Kitap'ın halk dilinde halka ulaşması, kurumsallaşmış kilisede tapınma biçimini değiştirdi; ilgi odağı, artık ayinin ayrıntıları değil, kiliseye gelen insanlardı.

Reform hareketi (İ.S. 1517 - 1648), Protestan akımların Katolik Kilisesi'nden koptuğu zamana rastlar. İnsanlar, nihai otorite ve yaşam kılavuzu olarak Kutsal Kitap'a döndü. Bazı kişilerin Hıristiyanlık içinde kendi hareketlerini başlatmasıyla ortaya değişik mezhepler üreten gelenek sorgulanmaya başladı. Reformun öncüleri, kurtuluşun, kurumsal kilisede değil, Mesih'e olan iman aracılığıyla gerçekleştiğini ifade ettiler. Her birey, rahiplerin aracılığı olmadan Tanrı'nın önüne çıkabilirdi. Reformcular, ilk kiliseyle benzer bir öğretiye sahiptiler. Bireyin kendi çabasıyla, yaptığı iyiliklerle ya da ayinlerle değil, Mesih'e iman etmesiyle aklandığını ilan ettiler. Bireysel iyiliklerle cennete gidilemeyeceğini öğrettiler. Tek güç dayanağı, Mesih'in kendi yaşamında sergilediği Tanrı'nın merhametiydi. Sonunda tapınma biçimi ayinsel havadan uzaklaştı, yerini, evlerde yapılan coşkulu ve doğal toplantılara bıraktı. İnsan fiziksel olarak Tanrı'nın egemenliğine giremeyeceğine göre, Tanrı'yla olan ilişkisini dinsel adanmışlığıyla belirler. Protestanlar, bireyin neye inanacağına, politik ya da dinsel baskılarla değil, kendinin yapacağı özgür seçimle karar vereceğine ve başkalarına katılacağına inanıyorlardı. Bu tutum dinsel özgürlüğe ve her Avrupa devletinin kendi kendini yönetme hakkına yol açtı. Reform hareketi bireyin iradesini, bireysel dinsel deneyimi ve bireysel seçim ne olursa olsun, farklı inançların hoş görülmesini vurguladı. Sonunda dinsel baskı, bağnazlık ve hoş görümsüzlük modern dünyada anlamını yitirdi; kişisel inanç ön plana çıktı.

İ.S. 1789 - 1914, Endüstriyel Gelişme Dönemi, Bilim ve Materyalizm, otorite kaynağını Tanrı'dan insana geçirdi. Bu dönemde birçok Hıristiyan mistisizme ve bireysel deneyime yöneldi. Dikkatlerini bireysel dindarlık, Kutsal Kitap araştırması ve Mesih'e adanmışlık üzerinde yoğunlaştırdılar. Hıristiyan inancını çağdaş ve laik bir dünyada en pratik biçimde nasıl yaşama geçirebileceklerini düşündüler. Bu sorun, kentler büyüdükçe, toplumsal sıkıntılar arttıkça ve materyalizmin insanlar üzerindeki etkileri arttıkça daha da büyüdü. İncil'e bağlı Hıristiyanlar, köle ticaretinin kaldırılmasında, işçi sendikalarının kurulmasında, insan haklarının sağlanmasında ve toplumsal değişimi hızlandıran ruhsal gelişmenin ilerlemesinde oynadığı rolle, birçok alandaki değişimin öncüsü oldular. Bunu yaparlarken, Roma İmparatorluğu'nu Tanrı'dan aldığı güçle olumlu yönde değiştiren ilk kiliseyi örnek aldılar. En iyi okulları ve hastaneleri Hıristiyanlar kurdular. Dinsel farklılıklar onlar için geri plandaydı. Bireysel inanca, ahlaklı bir yaşama ve duaya önem verdiler. Bireysel inancın ön plana çıkarılmasıyla geleneksel eski kiliseler dışındaki kiliselerde gözle görülür bir büyüme oldu.

Yirmi birinci yüzyılın başlarında yalnız Hıristiyanlık değil, tüm tek tanrılı inançlar, alabildiğine karmaşık bir yapıya sahip olan günümüz dünyasınca ciddi biçimde sorgulanmaktadır. Hıristiyanlık, yaşamsal önemi olan sorulara tatmin edici yanıtlar verebilecek mi? Dünyamızı tehdit eden tehlikeleri bertaraf etmeye katkıda bulunabilecek mi? Ulusların ve bireylerin her an yok olmasına yol açacak olayları önleyebilecek mi?

Hıristiyanlık Tarihi'nden bir alıntıyla yazımızı noktalayalım: "*Eğer Hıristiyanlık bu sorulara derinliğine ve yeterli yanıtlar veremezse, insanlık tarihinin bu hayati dönüm noktasında başarısızlığa uğramaya mahkumdur.*" ♦

NOTLAR:

*Bu yazı Russel'in şu iki makaleden özetlenmiştir: J.P. Moreland and David M. Ciochi, ed. *Christian Perspectives on Being Human: A Multidisciplinary Approach to Integration* (Grand Rapids, Michigan: 1993)'deki "The Apostle Paul's View of the 'Sin Nature' / 'New Nature' Struggle"; s. 207-227 ["Russel-1" olarak anılmıştır] ve "Does the Christian Have 'Flesh' in Gal. 5:13-26?" Walter Russel, *Journal of the Evangelical Theological Society*; C. 36, No. 2; Haziran 1993; s. 179-187 ["Russel-2" olarak anılmıştır]. Ayrıca Carl B. Hoch, Jr.'in *All things New* adlı eserinden konuyla ilgili alıntılar vardır. (Grand Rapids, Michigan: Baker Books; 1995), s. 216-225 ["Hoch" olarak anılmıştır].

Önemli Not: *e-manet* logosunun tasarımını yapan İbrahim Deveci'ye teşekkür ederiz!